

EGÉSZBEN VÉVE, a szegedi zeneélet főképp az utóbbi időben szép fejlődésnek indult, de a közeljövőben még sok elvégzendő feladata lesz az üzemekkel és a dolgozó tömegekkel való még szorosabb kapcsolat kiépítése érdekében. Ezen a téren nem lehet megelégedni az eddigi féleredményekkel. Alakult pl. a Zenekonzervatóriumban néhány „zenei brigád“, amelyek szerepeltek tömegszervezetekben és üzemekben, de ez még mindig szórványos jelenség. Az üzemekkel, a termelőcsoportokkal, a gépállomásokkal keressenek minél szorosabb kapcsolatot a szegedi művészek, keressék fel munkahelyükön üzemi és mezőgazdasági dolgozóinkat s ezek a hangversenyek ne alkalmi kirándulások és kampányszerű megmozdulások legyenek, hanem állandó és szervezett kulturális munka. S a szegedi zenei szakemberek szokjanak már le az elvtelen vetélkedésekről, a szakmai féltékenykedésről! Egymás munkáját megbecsülve és támogatva állítsák képességeiket a közös cél: az eredményes népművelés, az általános kulturális színvonal emelése, Pártunk kulturális célkitűzései megvalósításának a szolgálatába!

KIRALY JÓZSEF

ILLÉS BÉLA: A VIGSZINHÁZI CSATA

(Révai.)

Illés Béla regénye egy készülő trilógia második része, mégis mint önálló regényről beszélhetünk róla. Mondanivalójában és szerkezetében is befejezettnek érezzük, bár a trilógiában bizonyára sokkal teljesebben bontakoznak majd ki a regény erényei, amelyek így is feledhetetlenné teszik új könyvét az olvasó számára.

Budapest felszabadításáról van szó ebben a könyvben. Arról hogy a szovjet katonák mily nagylelkű felszabadítókként jöttek s nehéz harcaik ellenére, mint barát és szövetséges bántak velünk. Tudták jól, hogy a dolgozó nép Magyarországon sem akarta soha az imperialista háborút. Usakov vezérőrnagy, a hadsereg politikai osztályának vezetője így oktatja őket: — „Meg tudja mondani, Leonov hadnagy — fordul Mityához —, hogy mi a különbség az elfoglalás és felszabadítás között?“ S a hadnagy ezt felelte: — „Megmondani nem tudom tábornok elvtárs, de megmutatni tudom.“ S hogy ezt mennyire komolyan vették — tulajdonképpen ez a regény egyik mondanivalója. Az, hogy a pincében éhező, félénken elhuzódó rongyos embereknek élelmiszert adnak és bátorítást, olyan meggyőző realitás ebben a regényben, ami az átélés erejét bizonyítja. Ez természetes is, hiszen Illés Béla mint szovjet katona és magyar ember érkezett vissza Magyarországra, akárcsak a regény főhőse, Kovács Szvetlana hadnagy. Szvetlana édesapja 19 után menekült ki a Szovjetunióba s ő már ott született. Magyarországot már csak hírből ismeri s most állandó pro-

blémája, hogy megkeresse Pesten maradt nagyanyját. Jöhetne másképp Budapestre, mint testvéri érzésekkel?

Természetesen hiba lenne, ha Illés Béla csupán ezen keresztül, ilyen véletlen és szubjektív vonalon akarná megmutatni a magyar és szovjet nép benső kapcsolatait. Illés Béla realitás-érzékét mutatja, hogy sehol sem engedi, hogy ez a probléma eluralkodjon a regényen. Csupán mint lírai elmélyítés szerepel benne, mint személyes élmény. Az egész szovjet nép, a szovjet katonák azok, akik mint felszabadítók, barátok jöttek hozzánk. Még hitelesebbé teszi ezt Illés Béla azzal, hogy visszahatásában is igyekszik megmutatni. Éppen Leonov hadnagy az, aki a harcok hatása alatt egy pillanatra elveszti türelmét: — „A lakosságot kimélljük? Hát minket ki kimél? Ostobaság, sőt gabszág, hogy katonákból gyerekkertészeket csinálnak! — tört ki Mitya. — Simogatjuk a kutyákat, ahelyett, hogy agyoncsapnánk őket. Szétlőni az egész mocskos vakondturást — az volna az igazi. Hogy az a...“ De ez csak kifőzés, pillanatnyi elkeseredés. A következő percben már megy, hogy felszabadítsa a nyomdát, még pedig szigorúan azzal az utasítással, hogy senkinek baja nem történhet.

A regény szereplői a már említett Kovács Szvetlanán és Mitykán kívül Voroncov Petyka százados, aki harcok közben kéri meg Szvetlana kezét, Ignatyov Árbóc tábornok, Achmed, az „ördönös tatár“ katona és Kovács János. Erről a Kovács Jánosról külön is szólnunk kell, mert az ő szerepében bontakozik ki a regény másik fontos mondanivalója. Tulajdonképpen mint fogoly, Achmed foglya van köztük, de csakhamar bebizonyítja, hogy ő szívvel-lélekkel velük van. Magyar paraszt, akinek egyetlen vágya, hogy végre elzavarják az urakat és szétosszák a földet. Volt kint a Szovjetunióban s a földet csak tőlük reméli. Az egész paraszt-ság szólal tehát meg itt Kovács Jánoson keresztül. S ha tovább vizsgálódunk, rájövünk, hogy ebben az aránylag rövid, 124 oldalas regényben az 1945-ös év legfontosabb problémái és viszonyulásai mind jelen vannak, mégpedig helyes megvilágításban. A szovjet katonák s a magyar nép alakjai mellett megjelennek a nyilasok visszataszító típusai is, de mégis rá kell mutatnunk: a regény erényei egyben gyengéit is mutatják. A szovjet katona mint hős, öntudatos harcos jelenik meg, aki teljes öntudattal vállalja a felszabadítás nehéz küzdelmeit. Telve van optimizmussal és harci kedvvel. Az egész regény remekül gördülő, finoman formált, sőt lírai. Legtöbb probléma felvetése is biztos és mérték-tartó, de valahogy súlyosabb, mélyebben bevilágító ábrázolást vártunk volna. Illés Bélának előnye, hogy Mikszáth és Jókai varázsos elbeszélő művészetét tudta egyesíteni, de ugyanakkor úgy érezzük, hogy ilyen nagy mondanivalókhöz egy kicsit idillikusakká válnak a megoldások s a jelenetek is. Heroikus, hősi harc maga a vigszínházi csata jelenete. Szimonovnál láthattuk hasonló helyzetek kibontakozását, de éppen egy ilyen összehasonlítás mutatja meg, hogy szélesebb ábrázolás nagyobb súlyt adhatott volna.

Mindez azonban, amit itt felemlítettünk, eltűnik a regény sok szépsége mellett. Illés Béla ábrázolásának könnyedsége mellett is talán legközelebb jutott már a magyar írók közül a szocialista realizmushoz, hiszen szovjet embereket tud ábrázolni hitelesen: úgy jelennek meg nála a szereplők, olyan megvilágításban, hogy mindenki érzi a mögöttük lévő társadalmi fejlődést, a szocializmus felé vivő útát.

Illés Béla mindenkihez tud szólni regényében. Könyve a könyvnapok legkedveltebb könyvei közé tartozott. Mindenki örömmel vette és olvasta. A dolgozókhöz talán legjobban megtalálta az útát. Vidám optimizmus aranyozza be az egészet. Igen gyakran találkozunk pompás, tömör jelenetekkel, melyek közül itt csak egyet említek, azt, amikor behatolnak a nyomda pincéjébe. A nyomdászok mint elvtársakat fogadják őket. Mitya hadnagy szeretné kifejezni, hogy együtt érez velük. Ezt mondja: „Rákosi Mátyás.“ A munkás gondolkodik pár pillanatig és így válaszol: „Sztálin.“ És megölelik egymást.

Illés Béla — ezt ismételnünk kell — a népnek, tehát mindenkinek ír és tud írni. Különösen fontos ez a könyv ebből a szempontból. A munkásság és parasztság tömegei olvassák és lelkesednek érte. Művészi szerkesztés szempontjából rendkívül érdekes, ahogy a budapesti harcoktól tovább utal s mintegy szétküldi üzenetét a végén azzal, hogy Kovács János, a regény paraszti figurája elindul Dunántúlra, haza, hogy elvigye a parasztok közé mindazt, amit látott: az optimizmust, a munkakedvet s a szovjet nép szeretetét.

SÉRES JÓZSEF

J. GERMAN: TÖRTÉNETEK DZERZSINSZKIJ ÉLETÉBŐL (*Új Magyar Könyvkiadó N. V.*)

J. German mottót írt a könyv elejére, Dzerzsinszkij leveleiből vett részletet s ez a mottó valóban átsugározza az egész könyvet: „A szükségszerűség nagy belső tudatával kell birni ahhoz, hogy az ember halálba menjen az élet kedvéért, rabságba induljon a szabadság kedvéért és ereje legyen nyitott szemmel átélni az élet egész poklát, mialatt lelkében a szépség, igazság és boldogság zengi nagyszerű, fenséges himnuszát.“ Pontosan kifejezte ezzel Dzerzsinszkij élete tartalmát. Nemcsak a nagy forradalom előttre, hanem a győztes forradalom utánra vonatkozólag is, mert hiszen az ő élete továbbra is a kegyetlen harcok és szenvedések időszaka volt még.

És mi volt az a feladat, amit Germannak, az írónak vállalnia kellett a könyv megírásánál? Látszólag a valóság hű visszaadása, a tényleg megtörtént események elmondása. German azonban igazi művész, aki nem kopiroz, nem a naturalizmus, hanem a szocialista realizmus szellemében írta meg művét. A könyv tehát